

Claudio Magris Novel·lista italià

“Vivim a cegues, ens a cegues, ens matem

Entrevistem a Trieste Claudio Magris, mestre de la literatura centreeuropea del canvi de segle • El novel·lista presenta ‘A cegues’, que publiquen Edicions de 1984 i Anagrama • Magris ha voltat tot el món per documentar-se sobre Jorgen Jorgensen • Entrevista de Jordi Canals

Escriu amb un llenguatge narratiu innovador.

Hi ha molt d'escriptura *nocturna*, per dir-ho a la manera de Sábato. Així com en l'escriptura *diürna* tot queda vinculat a una estructura general que contribueix a ordenar els ingredients i donar-los sentit, aquí jo passo comptes amb algunes de les meves veritats. Veritats que arriben sense filtre i que fins i tot poden traïr l'autor, en el sentit que aquest es troba davant per davant amb la negativitat absoluta dins una descripció extremada de l'existència, plena de desencís. En molts sentits ha estat com trobar-se cara a cara amb un doble que ens diu coses que potser escoltem amb enuig, tot i constituir un honest testimoni de la negativitat de l'individu. És un llibre que passa comptes amb mi, amb allò que sóc i, alhora, amb allò que no sóc i que no vull ser.

Utilitza una pluralitat d'alter egos literaris: Salvatore Cippico, Jorgen Jorgensen...

Jorgensen és un personatge que va venir una mica després. D'entrada no encaixava gaire en la crònica de Goli Otok, que és un dels motius centrals de la novel·la i sobre la qual temps enrere ja havia intentat escriure una narració lineal que ara s'ha metabolitzat en *A cegues*. L'esmentada narració no acabava mai de tirar endavant, fins que a la tardor del 1990, trobant-me a la parisenca Librairie Maritime et d'Outre-Mer, em va arribar a les mans un llibre en què per primera vegada a la meua vida vaig saber les vicissituds d'aquest personatge increïble: un mariner

que havia navegat per tots els mars del món, s'havia proclamat monarca d'Islàndia i havia regnat allà durant tres setmanes, i que, d'altra banda, es compta entre els fundadors del penal de Hobart Town, que és on acabarà deportat. Vaig quedar-ne immediatament fascinat. Tot seguit em vaig posar a la recerca i, sent un maníac de la precisió i amb culte per la realitat, vaig fins i tot desplaçar-me als llocs on Jorgensen havia viscut. També a Tasmània, per veure de prop el mar que ell havia contemplat, la platja on en el llibre he evocat la seva mort, l'àrea que ocupaven els terribles penitenciaris. He entrat a les biblioteques més estranyes de Copenhaguen, de Londres, a les llibreries de vell de Hobart Town, a la recerca dels seus

manuscrits. M'obsessionava el seu destí i d'altra banda la seva peripècia desencadenava múltiples associacions d'idees, entre les quals el viatge envers el sud extrem que més tard reproduirien els nostres emigrants. Va ser així que vaig trobar la clau que em permetia donar veu a Salvatore Cippico.

Què l'atreia de Salvatore Cippico?
Aquest personatge nascut a Tasmània, però de pares originàriament del golf del Quarnero (la terra a la qual tornaran quan ell és encara jove), s'identifica d'alguna manera amb Jorgensen i fins i tot aspira a ser ell: l'aventurer del set-cents a qui tot li va malament però que, a diferència de Salvatore, sempre té una carta favorable a la màniga. Salvatore, en canvi, s'entrega

de manera total a la revolució, tot i que aquesta acabarà escanyant-lo després de ser deportat pels mateixos companys a un *gulag* on serà víctima de la mateixa violència que ja ha sofert a Dachau. I un cop escapa d'aquest illot i torna a Itàlia, troba el buit al seu voltant: el Partit l'ignora i la policia italiana sospita per la seva banda d'aquest individu de passat extremista. És el paradigma de qui ha viscut el moment equivoccat, a la banda equivocada de la història i que protagonitza una lluita en favor d'una causa equivocada, perquè era estalinista convençut. Això sí, amb una ambició tan gran d'universalitat i de sacrifici que l'hem de respectar, per molt difícil que se'ns faci compartir el seu ideari. Ell estima la vida, però el pes del món l'oprimeix, l'ofega. Sent, en definitiva, la vida com una condemna.

Les figures femenines dels mascarons de proa esdevenen un altre dels personatges clau de la novel·la. Quin paper han jugat en la construcció de la trama?

L'any 1988, quan ja em voltava pel cap la idea d'escriure una novel·la sobre els fets de Goli Otok, trobant-me a Anvers amb motiu de la presentació de la traducció holandesa de *Danubi*, vaig quedar colpit per una col·lecció de bellíssims mascarons de proa, pel seu esguard que sembla intuir la tragèdia que s'apropa a l'horitzó. Aquestes figures em van impressionar tant que fins i tot vaig començar a escriure'n un llibre. Una obra que després no va arribar mai a port i que ha confluït finalment a *A cegues*. Des de l'inici intuïa que hi havia un lligam

Un cafè a Trieste

La cita amb Claudio Magris és al Caffè San Marco. Arriba puntual a aquesta cafeteria històrica al cor de Trieste. S'asseu en el racó habitual, en l'àmplia sala, amb grans espills a les parets i decoracions d'aurades vagament *liberty* en el sostre. L'establiment, poc freqüentat a primera hora de la tarda de dissabte, ha esdevingut un lloc de treball predilecte en els seus retorns episòdics a casa. Ara que ha posat un punt final a la seva activitat de catedràtic universitari, viatja de fet amb freqüència arreu de món i Trieste esdevé cada vegada més el golf en què poder fondejar la nau en trànsit.

L'hem trobat arran de la recent

traducció al català i castellà d'*Alla cieca* [*A cegues*]. Una novel·la crua i difícil de cruspir, tot i la seva lenta maceració: iniciada l'any 1988 i closa la redacció final en els darrers dies de l'any 2004. A banda de les enigmàtiques pàgines finals que ens confessa haver afegit poc abans de la primera edició italiana. “És el llibre -explica Magris- en què més coses he pretès encabir. Aspirava a escriure una novel·la amb perspectiva total, en el sentit de que no és només una senzilla trama novel·lada, sinó un intent de transmetre una visió del món i sobretot captar la irrepresentabilitat essencial d'aquest món”.

amb els esdeveniments de Goli Otok i de fet van fer aflorar amb el pas del temps una suma de associacions. Pel que fa a l'estructura profunda, el mascaró de proa es vincula amb el mite dels argonautes, al qual m'interessava molt donar cabuda.

I com encaixa el mite en la peripècia de Salvatore-Jorgensen?

El mite que protagonitza Jàson (nom que significa “aquell que cura” i, per tant, queda des de l'inici associat al nom de Salvatore) em fascinava. Una història més antiga encara que la de la guerra de Troia, que es relaciona amb

una operació comercial que té de rerefons la ruta de l'ambre. Una història que, a més, explicita molt bé el conflicte entre civilitzacions desiguals: Jàson porta la cultura, però alhora enganya i mata. Una paradoxa que havia fascinat també Pasolini. També hi ha el mite de l'episodi dels Dolions: l'illa en què els argonautes són ben acollits, salpen després d'haver generat lligams d'amistat, i tot seguit una tempesta fa que la nau torni de nit a aquelles mateixes platges on els pobladors, a cegues, sense saber que ataquen els expedicionaris amics, i pensant que tenen da-

estimmem a cegues”

FRANCESCO DEL BO / STF

vant perillosos invasors, lluiten i es massacren entre ells mateixos. Un episodi al qual Salvatore fa sovint referència en el seu monòleg delirant. I és que no veiem la violència, no volem veure la violència: vivim a cegues, caminem a cegues, ens estimem a cegues, ens matem a cegues.

Aquestes històries paral·leles conflueixen en un text únic. En aquest sentit era decisiva l'elecció del monòleg?

Més que una veu, la de Salvatore és un cor de veus diferents. Hi ha vegades en què ell narra la seva vida, altres cops, en canvi, s'atribueix la

d'altres i parla, per exemple, com si efectivament fos Jorgensen. I tot això mitjançant un llenguatge que és com una mena de gorja que ho absorbeix i xucla tot. Un llenguatge que arrossega al mateix Salvatore. Una elecció que m'ha creat innombrables problemes de caràcter lingüístic, i també d'estructura, perquè em calia donar coherència a un caos. Tanmateix, Salvatore ho reviu tot (els diversos personatges, els diversos episodis més o menys pretèrits) en un moment present, una característica que ha comportat tot un desafiament d'escriptura.

“El monòleg és una elecció que m'ha creat innombrables problemes de caràcter lingüístic, i també d'estructura, perquè em calia donar coherència a un caos”

Narrativa

Cippico i Jorgensen

Jordi Canals

Dos personatges sustenten la trama d'*A cegues*, la darrera novel·la de Claudio Magris que arriba al nostre país. Hi ha, en primer lloc, en Salvatore Cippico, que en la ficció narrativa relata en primera persona la pròpia existència. A despit del seu nom, constitueix el paradigma del perdedor errant que travessa pels conflictes més dramàtics del segle XX: l'esclat del feixisme i dels totalitarismes, la Guerra Civil Espanyola, el segon conflicte mundial, Dachau i finalment Goli Otok, l'illot penitenciari on a partir del 1948 van anar a raure els vells companys de lluita estalinistes oposats a la singular via de Tito vers el socialisme.

Jorgen Jorgensen (1780-1841) és, per la seva banda, un excèntric aventurer danès del qual ens han arribat fins i tot unes seves memòries autobiogràfiques (vegeu la recent obra de Sarah Bakewell, *The English Dane* -Londres: Chatto & Windus, 2005) i que Magris fon amb les de Salvatore. De manera casual va propiciar una primera independència d'Islàndia i es va trobar així investit de cop i volta monarca d'aquella última Thule. Un regnat efímer, perquè tot seguit va ser empresonat pels anglesos i conduït finalment a un racó dels antípodes: a la colònia penal de Hobart Town, que paradoxalment ell mateix, anys enrere, tot just desembarcat del *Lady Nelson*, havia contribuït a fundar arran de mar a l'illa de Tasmània, on morirà a la fi del sofert captiveri. Tota una vida novel·lesca perfilada amb cinisme.

Salvatore Cippico esdevé en la ficció de Magris una joguina en mans d'un destí sense pietat: compromès amb la revolució fins al punt d'abandonar la Itàlia de postguerra i decidit a contribuir personalment a la construcció de la nova Iugoslàvia socialista, es converteix en canvi en víctima propiciatòria de jocs polítics que el portaran a un gulag insular en l'Alt Adriàtic. Una paràbola que malauradament no té res de fictici i amb la qual Magris rememora el final dels prop de dos mil treballadors de les drassanes de Monfalcone als quals els líders locals del Partit Comunista Italià (en especial Vittorio Vidali, conegut en el seu pas pel front de la nostra Guerra Civil amb l'apel·latiu de *Comandante Carlos*), tot just acabat el conflicte mundial, van encoratjar a fer aquest sacrifici; per abandonar-los tot seguit, però, a la seva dissort i amagant el seu record sota la catifa de la història oficial.

Les peripècies dels dos personatges s'entrellacen, s'interseccionen i per fi es confonen al llarg del monòleg de Salvatore. El relat és de fet la transcripció dels enregistraments en què aquest deixa constància documental de la pròpia biografia. Una tasca que porta a terme per prescripció del metge, perquè des del 27 de març del 1992 (pocs anys després de la caiguda del Mur, l'esdeveniment que tant ha catalitzat la seva patologia) segueix tractament psiquiàtric en el centre de salut mental de Barcola, un sanatori als afores de Trieste. En lloc de la tradicional narració escrita amb finalitat terapèutica (i el record del lletraferit anirà sens dubte a *La consciència de Zeno*, del també triestí Italo Svevo), el pacient s'ha decantat en aquest cas pel dictat oral. De manera que la novel·la procedeix amb els característics salts en la lògica discursiva, les pèrdues i alteracions de memòria, els canvis sobtats pel que fa el centre d'interès comunicatiu, les confusions temporals i els lapsus propis de la parla; trets que

s'intensifiquen en el creixent deliri esquizofrènic. Es reconeixen moltes de les estratègies discursives emprades en la narrativa contemporània: del monòleg de Molly Bloom, en el capítol conclusiu d'*Ulysses*, al fluir de la consciència del cònsol Geoffrey Firmin a *Under the Volcano*.

Salvatore és un individu fragmentat en múltiples i contrastades personalitats. Fins i tot el seu cognom identificador reflecteix en les seves diverses mutacions el camaleonisme del personatge: Cippico es metamorfosa en Cippico, i fins i tot adopta de manera ocasional la grafia eslava quan escau al partisa que combat al cor dels Balcans; però és en altres situacions Nevèra i Strijela, segons exigeixen les circumstàncies. La innovadora teràpia informàtica que segueix sota la tutela del doctor Cogoi fa que el pacient passi bona part del seu temps navegant per la xarxa, i així entra en contacte directe amb un món virtual en què conviuen a cop de ratolí el passat i el present, la ficció versemblant i la realitat emmascarada. Internet és el mitjà a través del qual Salvatore capta, fagocita i canibalitza el món que l'envolta. També l'instrument amb què es documenta sobre Jorgen Jorgensen, amb el qual arribarà, com s'ha vist fatalment, a una plena identificació.

La navegació virtual desencadena el record de les navegacions dels mites hel·lènics, com a resultat del joc d'associacions que reglamenten la narració del protagonista. I donat que en ell es contraposen la passió, el desengany de sentir-se traït i els desitjos de revenja, és sobretot el mite de Medea i dels argonautes el que aflora una vegada i una altra, fins a constituir tot un leitmotiv de les memòries de Salvatore. Però, per damunt de tot, el mite de Jàson treu a la superfície el sentiment de culpabilitat que turmenta el protagonista, el qual ha contret un deute amb la dona heterònima (Maria, Marija, Mariza i també Norah) que l'ha redimit, però a la qual ell abandona. En el deliri del narrador Medea és també la figura femenina que es troba en el mascaró de proa de la fragata i a la qual enmig de l'adversitat s'agafa el mariner amb totes les seves forces. Un fet aquest al qual al·ludeix la icona de la coberta del llibre i que, segons confessió de l'escriptor, és el motiu a partir del qual la trama sencera va germinar: una epifania entrevista al Groote Markt d'Anvers en un llunyà estiu del 1988.

Claudio Magris, autor d'obres que —com ara *El Danubi* (1986)— han burxat amb mètode racional en la microhistòria d'una àrea cultural que tan bé coneix el germanista erudit, trenca amb aquesta novel·la el motillo narratiu que caracteritzava la seva anterior producció narrativa. Tot i aquesta radical diversitat, *A cegues* mostra una continuïtat temàtica. De fet és una constant de la novel·lística de Magris, l'atracció per aquells personatges que aspiren a desaparèixer sense deixar cap petjada en la història, que desitgen abandonar amb sigil un món del qual han experimentat en carn pròpia l'hostilitat i la violència. I que, com va ser el cas d'Enrico Mreule, personatge real al qual Magris va encabir en *Un altre mar* (1986), reixen a vegades victoriosos en aquest anhel de cancel·lació.

A cegues Claudio Magris

Traducció d'Anna Casassas (català)
 i José Ángel González Sainz (castellà)
 Edicions de 1984 i Anagrama, Barcelona, 2006